ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců JUDr. Petra Průchy a JUDr. Jana Rutsche v právní věci žalobkyně: **JUDr. J. P.,** proti žalované **České správě sociálního zabezpečení,** se sídlem v Praze 5, Křížová 25, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 5. 4. 2007, č. j. X, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 2. 6.2011, č. j. 41Ad 40/2010 - 237,

takto:

I. Kasační stížnost **do výroků I. a II.** rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 2. 6. 2011, č. j. 41 Ad 40/2010 – 237, **se zamítá.**

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 6. 2011, č. j. 41 Ad 40/2010 – 237, **se ve výroku III. zrušuje** a v tomto rozsahu se věc **vrací** krajskému soudu k dalšímu řízení.

III. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Žalobkyně (dále také „stěžovatelka“) napadla včas podanou kasační stížností shora označený rozsudek Krajského soudu v Brně, kterým ve výroku I. zamítl žalobu proti rozhodnutí žalované ze dne 5. 4. 2007, č. j. X. Tímto rozhodnutím žalovaná odňala žalobkyni podle § 56 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 2. 6. 2007 (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), plný invalidní důchod s odůvodněním, že podle posudku OSSZ Brno – město ze dne 19. 3. 2007 již není žalobkyně plně invalidní, neboť z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla její schopnost soustavné výdělečné činnosti o 55 %.

V napadeném rozsudku krajský soud konstatoval, že ve věci již rozhodoval a to naposledy rozsudkem ze dne 3. 2. 2010, č. j. 41Cad 79/2007 - 160, kterým žalobu zamítl. Tento rozsudek však byl zrušen rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 9. 2010, č. j. 3 Ads 60/2010 - 190, a věc byla krajskému soudu vrácena k dalšímu řízení, v němž byl vázán právními názory Nejvyššího správního soudu vyslovenými v uvedeném rozsudku.

V souladu s nimi ustanovil krajský soud v dalším řízení soudním znalcem Ústav posudkového lékařství – Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (dále jen „Institut“) zejména za tím účelem, aby posoudil otázku, zda u stěžovatelky došlo k datu vydání napadeného rozhodnutí ke zlepšení zdravotního stavu ve srovnání s rokem 2004. Výsledkem znaleckého šetření je znalecký posudek ze dne 26. 4. 2011. Krajský soud v odůvodnění svého rozsudku popsal skutková zjištění učiněná znaleckým kolektivem i jeho závěry relevantní pro posouzení dané věci. Na položenou otázku odpověděl znalecký kolektiv tak, že uznání plné invalidity u žalobkyně v roce 1992 je nutno hodnotit jako posudkové nadhodnocení vyvolané zejména určitými diagnostickými rozpaky a neúspěchem dosavadní léčby. U žalobkyně se od počátku jedná o chorobu, která se nyní hodnotí jako perzistující somatoformní bolestivá porucha. Stejný stav byl v roce 2007 a v roce 2004. K datu vydání napadeného rozhodnutí (5. 4. 2007) považoval znalecký kolektiv za rozhodující příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu perzistující somatoformní bolestivou poruchu s mírou poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti hodnocené podle přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb., kap. V., položky 4, písm. c). Vyhodnotil poruchu jako těžkou a míru poklesu stanovil na horní hranici v příloze uvedeného rozpětí, tedy ve výši 50 %. Ke zlepšení zdravotního stavu v roce 2007 v porovnání s rokem 2004 nedošlo, porucha podmiňuje uznání částečné invalidity.

Zejména na základě citovaných závěrů uvedeného znaleckého posudku Institutu neshledal krajský soud žalobu důvodnou a výrokem I. ji zamítl. Výrokem II. rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Výrokem III. uložil žalobkyni povinnost zaplatit České republice - Krajskému soudu v Brně na nákladech řízení za vyplacené odměny znalcům částku 42 069 Kč ve lhůtě šedesáti dnů od právní moci rozsudku.

Stěžovatelka podala kasační stížnost proti rozsudku krajského soudu z důvodů, které podřadila pod ustanovení § 103 odst. 1 písm. b) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“).

Uvedla, že plný invalidní důchod jí byl přiznán ke dni 10. 2. 1992 a pobírala jej až do 2. 6. 2007, tedy po dobu 15 let. Z lékařských zpráv a znaleckých posudků založených v soudním spise dle ní vyplývá, že k žádnému zlepšení jejího zdravotního stavu nedošlo. Naopak zdravotní stav je stále horší, bolesti jsou trvale silné, ataky nesnesitelných bolestí se opakují několikrát týdně a jsou léky neovlivnitelné. Potíže mají progresivní charakter a přidávají se k nim i další zdravotní problémy spojené s užíváním léků včetně opiátů. Fyzické práce není stěžovatelka vůbec schopna a to včetně práce administrativní, neboť číst může pouze velmi krátkou dobu v ležící poloze, nemůže pracovat s počítačem. To ji vylučuje z jakékoliv práce právníka, a to i na zkrácenou pracovní dobu.

Stěžovatelka upozornila, že Nejvyšší správní soud již ve věci rozhodoval dvakrát a vždy zamítavé rozsudky krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V obecné rovině proto odkázala i na svoje předchozí kasační stížnosti. Upozornila, že v posledním svém rozsudku Nejvyšší správní soud vytkl krajskému soudu, že v řízení stále nebyla přesvědčivě zodpovězena otázka, zda a jak se její zdravotní stav zlepšil od roku 2004 (kdy byla žalobkyni opakovaně přiznána plná invalidita) do roku 2007 (kdy jí byla přiznána pouze invalidita částečná). Toto pochybení se krajský soud snažil napravit vypracováním znaleckého posudku Institutem. Jeho znalecký posudek ze dne 26. 4. 2011 byl pak dle názoru stěžovatelky v podstatě jediným důkazem, o který svůj nový rozsudek opřel. Institut však v posudku na shora položenou otázku odpověděl pouze *„Stejný stav byl v roce 2007 a v roce 2004“*. Ačkoliv konstatoval, že v roce 1992 došlo k nadhodnocení stěžovatelčina zdravotního stavu, zcela pominul, čím bylo ovlivněno posuzování jejího zdravotního stavu při dalších opakovaných kontrolách MSSZ Brno. V rozporu se všemi dosavadními lékařskými zprávami a znaleckými posudky dospěl k závěru, že se u ní nejedná o *„neuralgii trojklanného nervu oboustranně s levostrannou převahou“*, nýbrž o *„perzistující somatoformní bolestivou poruchu“*, a to již ve vztahu k roku 1992. V důsledku této změny diagnózy pak Institut přehodnotil míru poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti podle kap. V. odd. 4 písm. c) přílohy č. 2 vyhl. č. 284/1995 Sb., na rozdíl od dřívějšího mnohaletého hodnocení dle kap. VI. odd. 2 písm. d) přílohy č. 2 téže vyhlášky.

Podle stěžovatelky se krajský soud přiklonil pouze k těmto závěrům posudku Institutu a nevypořádal se s dalšími důkazy založenými ve spise. Dle jejího názoru totiž nelze předpokládat, že by se v diagnóze mýlili po dobu 15 let všichni lékaři, kteří vystavovali lékařské zprávy, posudky a podklady pro přiznání invalidního důchodu. V souvislosti s tím poukázala například na jednoznačný závěr znalce z oboru neurologie doc. MUDr. Pavla Strnada.

Ohledně závěru Institutu o nadhodnocení jejího zdravotního stavu, odkázala stěžovatelka na stanovisko Nejvyššího správního soudu vyjádřené v jeho rozsudku ze dne 2. 4. 2009, č. j. 3 Ads 17/2009 - 110, v němž se k této otázce již vyjadřoval s tím, že tvrzení o posudkovém omylu nemá bez dalšího v posudkovém spise oporu, a na znalce z oboru zdravotnictví se specializací na posudkové lékařství MUDr. Miroslava Noska, který konstatoval, že jí byl plný invalidní důchod přiznán v roce 1992 oprávněně. Přitom Institut měl k dispozici tentýž posudkový spis, na základě něhož byly shora uvedené závěry učiněny. Krajský soud na tuto skutečnost nijak nereagoval. Stěžovatelka také podotkla, že objektivní posouzení jejího zdravotního stavu v roce 1992, tedy po 19 letech, považuje za obtížné, protože z této doby existuje minimum zdravotnické dokumentace.

V souvislosti s popsanou změnou diagnózy stěžovatelka ještě dodala, že s ní nesouhlasí. Reagovala pak následně útržkovitě na některá vyjádření obsažená v posudku Institutu. Pro vyléčení, případně zmírnění, trvalých bolestí zubů a hlavy udělala vše, co bylo v jejích možnostech. Bolesti břicha v roce 1983 byly zvládnuty za pomoci léků. Studium právnické fakulty jí nedělalo zvláštní problémy, ani jednu zkoušku neopakovala, bez těžkostí složila jak státní závěrečnou, tak rigorózní zkoušku. S matkou vycházela a vychází velmi dobře. V roce 1989, kdy jí začaly bolesti zubů a hlavy, neměla žádné psychické problémy. V prvních letech snášela bolesti trojklanného nervu bez antidepresiv.

Psychické problémy se přidaly teprve následně se zhoršováním zdravotního stavu. Psychiatrickou léčbu samozřejmě také absolvovala, ale bez kladného výsledku ve vztahu k bolestem.

Stěžovatelka dále nesouhlasila s tím, že jí krajský soud, na rozdíl od svých prvých dvou rozsudků ve věci, uložil povinnost hradit náklady s pořízením znaleckých posudků a rozdílnost svého postupu nijak neodůvodnil. Takové rozhodnutí považovala za nepředvídatelné. Zvláště za situace, kdy provedení žádného z důkazů, které má nyní zaplatit, nenavrhovala. Její sociální situace se přitom od posledního rozhodování krajského soudu nijak nezlepšila. Stále pobírá částečný invalidní důchod a částka 42 069 Kč představuje její půlroční příjem. Podnikání manžela skončilo v roce 2010 ztrátou. Syn trpí depresemi, byl opakovaně hospitalizován v psychiatrických léčebnách a ač v roce 2003 ukončil středoškolské vzdělání, není dosud schopen výdělečné činnosti. Výrok soudu proto vnímá jako nepochopitelný a krajně nespravedlivý.

Ze všech shora uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud kasační stížností napadený rozsudek Krajského soudu v Brně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná vyjádření ke kasační stížnosti nepodala.

Nejvyšší správní soud přezkoumal důvodnost kasační stížnosti z hlediska uplatněných námitek, jakož i ve smyslu § 109 odst. 3 s. ř. s. Dospěl k následujícím skutkovým a právním závěrům.

Pokud jde o skutkový stav věci, vycházel z následujících zjištění:

Poté co žalobkyně podala žalobu proti rozhodnutí o odnětí plného invalidního důchodu, krajský soud požádal posudkovou komisi MPSV v Brně o posouzení zdravotního stavu žalobkyně. Z tohoto posudku, který byl vypracován dne 17. 10. 2007, krajský soud zjistil, že žalobkyně byla v roce 1992 uznána plně invalidní pro bolesti 2. větve nervu trigeminu oboustranně. Bylo doporučeno zvážit hospitalizaci na lůžku pro léčbu bolesti, byla doporučena ještě řada ošetření a vyšetření, proto bylo doporučeno léčení za klidových podmínek. Podle posledních nálezů se jedná o typické bolesti hlavy, kdy sekundární původ ORL či zubní nebyl zcela vyloučen. Komise konstatovala, že u žalobkyně došlo k dlouhodobé příznivé stabilizaci zdravotního stavu. Došlo k částečnému ovlivnění bolesti. Soustavnou výdělečnou činnost může žalobkyně vykonávat bez nebezpečí vážného zhoršení zdravotního stavu, bez zcela mimořádných podmínek. Posudková komise dospěla k závěru, že k datu vydání napadeného rozhodnutí šlo u žalobkyně o dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, jehož rozhodující příčinou byla obličejová neuralgie, která je funkčně zhodnocena. Míru poklesu soustavné výdělečné činnosti komise stanovila podle přílohy č. 2 k vyhlášce č. 284/1995 Sb., kapitola VI, oddíl A, položka 2, písm. c) – 40 %. Komise uvedla, že samotné postižení trigeminu odpovídá písm. c) této položky a bylo by hodnoceno na dolní hranici procentního pásma (v rozmezí 20 – 40 %). Horní hranice byla zvolena s ohledem na ostatní onemocnění, předchozí vykonávané výdělečné činnosti a zejména délku plné invalidizace. K námitkám žalobkyně proti tomuto posudku požádal krajský soud o vypracování posudku posudkovou komisi se sídlem v Hradci Králové. Tato posudková komise stanovila pokles soustavné výdělečné činnosti žalobkyně podle přílohy

č. 2 ke shora uvedené vyhlášce, kapitola VI, oddíl A, položka 2, písm. d), na 50 %. Dolní hranici rozpětí komise stanovila pro jinak normální topický neurologický nález. Komise podle § 6 odst. 5 citované vyhlášky snížila tuto hodnotu o 10 % s ohledem na dosažené vysokoškolské vzdělání žalobkyně. Tento pokles tedy komise stanovila na 40 % s tím, že v tomto zdravotním stavu je žalobkyně schopna vykonávat běžné práce administrativně hospodářského charakteru s využitím dosaženého vzdělání a získané praxe.

Vzhledem k námitkám žalobkyně proti tomuto posudku krajský soud následně požádal posudkovou komisi se sídlem v Hradci Králové o vypracování doplňujícího posudku, v němž měla sdělit, proč nepoužila u žalobkyně při hodnocení jejího zdravotního stavu horní hranice rozpětí uvedeného pod písm. d), když jí byl plný invalidní důchod přiznán již od 10. 2. 1992 a v plném invalidním důchodu byla 15 let, v čem spatřuje stabilizaci nebo zlepšení zdravotního stavu žalobkyně. Komise pouze uvedla, že v předchozím posudku to bylo jasně uvedeno. Dodala, že posudková komise neshledala ani zlepšení zdravotního stavu žalobkyně, ani jeho dlouhodobou stabilizaci, protože přiznání plné invalidity na základě posudku PK MSSZ Brno ze dne 14. 1. 1992 komise považuje za posudkové nadhodnocení zdravotního stavu žalobkyně. Zdravotní stav odpovídal částečné invaliditě.

Vzhledem k nesouhlasu žalobkyně s tímto doplněním krajský soud přibral doc. MUDr. Pavla Strnada, CSc., znalce z oboru zdravotnictví, specializace neurologie, a uložil mu podat znalecký posudek, kterým posoudí zdravotní stav žalobkyně k datu vydání napadeného rozhodnutí a uvede, zda zdravotní stav žalobkyně je léčbou ovlivnitelný, či nikoliv. Znalec v posudku mj. uvedl, že současné obtíže žalobkyně jsou intenzivní, závažné a znemožňují jí samostatný život a denní práce. Znalec uvedl: „I když dosud neznáme vlastní příčinu potíží žalobkyně, s jistotou víme, že jde o neuralgii, event. atypickou bolest v obličeji postihující převážně 2. a méně 3. větev trigeminu bil. s levostrannou převahou. Jde opravdu o jednu z nejhorších bolestí, které mohou člověka potkat, která se špatně léčí a takto trpící lidé mohou a také páchají sebevraždu.“ Znalec k vlastním položeným otázkám odpověděl, že postižení žalobkyně je natolik závažné a dlouhodobé, že odnětí plného invalidního důchodu k datu 5. 4. 2007 je irelevantní a ze zdravotnického, etického a lidského hlediska těžko pochopitelné. Proto plně souhlasil s trvalou invaliditou. Zdravotní stav žalobkyně je t.č. léčbou neovlivnitelný, protože nebyla zjištěna příčina její choroby. Léčba je insufucientní, a to při veškeré kombinaci moderních léčiv, obstřiků atd. Pokud se podaří zjistit příčinu (provedení MRI mozku s MRI angiografií), pak lze dle znalce očekávat i zlepšení stavu následnou neurochirurgickou operací.

Vzhledem k vyjádření žalobkyně k tomuto znaleckému posudku zaslal krajský soud posudkové komisi se sídlem v Brně znovu celý spis i se znaleckým posudkem se žádostí, aby se komise znovu vyjádřila k otázce invalidity žalobkyně k rozhodnému datu. Posudková komise uvedla, že znalecký posudek nepřináší jiné posudkově významné skutečnosti, které by jí nebyly známy. Udávané bolesti jsou subjektivní, závisející na vnímání jednotlivce. Názor znalce je názorem odborníka z neurologie po odborné stránce, hodnocení poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti je v kompetenci posudkových komisí. Žalobkyně byla hodnocena ve třech nezávislých posudkových komisích a tyto komise došly ke stejným závěrům.

Poté, co Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 2. 4. 2009, č. j. 3 Ads 17/2009 – 110 (dostupný na www.nssoud.cz), poprvé zrušil zamítavý rozsudek krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení, krajský soud ustanovil znalce z oboru posudkového lékařství MUDr. Miroslava Noska. Vymezil, že úkolem znalce je posoudit, zda žalobkyně byla k datu rozhodnutí žalované o odnětí plného invalidního důchodu, tj. ke dni 5. 4. 2007, plně invalidní.

V úvodu znalec uvedl, kdy a kterými posudkovými komisemi byla žalobkyně hodnocena. Následují fotokopie všech posudků posudkových komisí MPSV, které znalec převzal ze soudního spisu. V „souhrnu posudku" znalec uvedl: *Závěry posudkových komisí MPSV v Brně a Hradci Králové se mírně liší, a to v hodnocení procenta poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti, a to od 40 do 55 %. V materiálech je také znalecký posudek v oboru neurologie, který hodnotí pokles schopnosti soustavné výdělečné činnosti na úrovni 70 %. Posudek nehodnotí snížení výdělečné činnosti dle platné vyhlášky. Pokles pracovní schopnosti může být vyšší, nemůže vykonávat řadu prací, ale jedná se o právničku, kde vzhledem k vykonávání specifické práce je nižší, proto i snížení hodnocení dne 25. 1. 2008 jednání posudkové komise MPSV v Hradci Králové. Posuzovaná ke dni vydání rozhodnutí ČSSZ v Brně, tj. ke dni 5. 4. 2007, nebyla plně invalidní.*

V reakci na připomínky žalobkyně krajský soud uložil znalci, aby odpověděl na tyto otázky:

1. Zda spatřuje nějaký rozpor v posudcích PK MPSV ČR Brno a Hradec Králové.
2. Zda souhlasí s tím, že plný invalidní důchod neměl být žalobkyni v roce 1992 vůbec přiznán, či zda byl přiznán oprávněně a v průběhu let došlo ke stabilizaci zdravotního stavu a pokud ano, v čem je stabilizace spatřována.
3. Dále měl znalec uvést, jaké práce by mohla žalobkyně vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a vzdělání vykonávat.

V doplňku znaleckého posudku znalec odpověděl takto:

1. *Nespatřuji zásadního rozdílu v posudcích PK MPSV Brno a Hradec Králové, komise postupovaly v intencích zákona podle platné vyhlášky. Rozdílné hodnocení procent poklesu soustavné výdělečné činnosti je plně v souladu s platnou vyhláškou a je v kompetenci příslušné komise. Případný pohled komise nemůže osvětlit znalec, ale jen předseda příslušné komise. Obě komise došly ke shodnému závěru, že posuzovaná není plně invalidní, ale jedná se jen o částečnou invaliditu.*
2. *Plný invalidní důchod byl posuzované přiznán oprávněně a v současné době nelze hodnotit ani stabilizaci zdravotního stavu, protože v této době platila jiná vyhláška pro posuzování, která je i po stránce zdravotnických kritérií jiná než současná vyhláška.*
3. *Mohla vykonávat práci právníka, ale jen s omezeními, bez fyzické námahy a například na zkrácený úvazek.*

Na základě dalších výtek žalobkyně krajský soud zaslal znalci další žádost o doplnění znaleckého posudku. V ní uvedl, že z posudkové dokumentace žalobkyně, kterou zasílá, je zřejmé, že i za platnosti zákona č. 155/1995 Sb. a vyhlášky č. 284/1995 Sb. byla u

žalobkyně několikrát prováděna kontrola plné invalidity a vždy byla uznána nadále plně invalidní. Znalec byl vyzván, aby uvedl, v čem spatřuje od poslední kontroly v roce 2004 k datu vydání napadeného rozhodnutí zlepšení zdravotního stavu žalobkyně nebo dlouhodobou stabilizaci jejího zdravotního stavu.

Znalec v doplnění posudku citoval záznam z jednání Městské správy sociálního zabezpečení v Brně ze dne 14. 1. 2004 a záznam z jednání téhož orgánu ze dne 19. 3. 2007. V tomto druhém záznamu je mj. uvedeno: „...v posledních letech nebyla nutná hospitalizace ani neurologická ani psychiatrická, proto lze stav hodnotit, při minulém hodnocení se stav jeví jako nadhodnocený“.

Znalec odpověděl takto:

V období let od roku 1992 do 14. 1. 2004 byla při všech jednáních uznána jako plně invalidní. Jako znalec nemám k těmto závěrům jediné připomínky a souhlasím s nimi.

K rozdílům při hodnocení v roce 2004 a 2007, tedy k poklesu soustavné výdělečné činnosti 70 a 55 % nemá znalec také připomínek a konstatuje, že v roce 2007 již není popisována silná každodenní bolest a nebyla tedy hodnocena při horním rozmezí příslušného hodnocení.

Dle názoru znalce je věcí komise, jestli hodnotí ve středu pásma, při dolní nebo horní hranici, protože přihlíží i k dalším okolnostem, ostatním nemocem, intenzitě a síle nemoci a podobně.

Zlepšení zdravotního stavu vidím v tom, že nebylo zapotřebí nemocniční léčby a že nejsou popisovány každodenní bolesti.

Následující další zamítavý rozsudek krajského soudu byl Nejvyšším správním soudem opět zrušen a věc byla krajskému soudu vrácena k dalšímu řízení. Stalo se tak rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 9. 2010, č. j. 3 Ads 60/2010 - 190 (dostupný na www.nssoud.cz).

V něm uvedl, že otázkou, která nebyla dosud přesvědčivě zodpovězena, je, zda a jak se zdravotní stav stěžovatelky zlepšil od roku 2004 do roku 2007. V té souvislosti konstatoval, že stabilizace jejího zdravotního stavu nepřichází v úvahu, protože pojmově nelze připustit stabilizaci na silnou, trvalou bolest neznámého původu, která by vedla k obnovení její pracovní schopnosti ve vymezeném rozsahu. Podle Nejvyššího správního soudu ani znalecký posudek znalce MUDr. Miroslava Noska přesvědčivě a úplně nezdůvodnil, v čem spočívá zlepšení zdravotního stavu stěžovatelky v roce 2007 v porovnání s rokem 2004. Zavázal proto krajský soud povinností ustanovit v dalším řízení znalcem Ústav posudkového lékařství – Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, aby především posoudil, zda u stěžovatelky došlo k datu vydání napadeného rozhodnutí ke zlepšení zdravotního stavu ve srovnání s rokem 2004.

Krajský soud v souladu s právním názorem Nejvyššího správního soudu usnesením ze dne 6. 10. 2010, č. j. 41 Cad 79/2007 - 203, ustanovil Institut a uložil mu jako znalci posoudit, zda u žalobkyně došlo k datu vydání napadeného rozhodnutí ČSSZ Praha o odnětí plného invalidního důchodu, tj. ke dni 5. 4. 2007, ke zlepšení zdravotního stavu ve srovnání s rokem 2004 a pokud ano, v čem lze zlepšení zdravotního stavu spatřovat. Na

tyto otázky odpověděl Institut v závěru svého znaleckého posudku ze dne 26. 4. 2011 následovně:

Uznání plné invalidity u žalobkyně v roce 1992 nutno hodnotit jako posudkové nadhodnocení vyvolané zejména určitými diagnostickými rozpaky a neúspěchem dosavadní léčby. Jak shora vysvětleno, u žalobkyně se jedná od počátku chorobu, která se nyní hodnotí jako perzistující somatoformní bolestivá porucha. Stejný stav byl v roce 2007 a v roce 2004.

K datu vydání napadeného rozhodnutí, tedy k datu 5. 4. 2007, považuje znalecký kolektiv za rozhodující příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu perzistující somatoformní bolestivou poruchu s mírou poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti hodnocené podle přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb., v platném zn., kapitoly V, položky 4 c). Kolektiv hodnotí poruchu jako těžkou a míru poklesu stanovuje na horní hranici v příloze uvedeného rozpětí, tedy ve výši 50 %. Ke zlepšení zdravotního stavu v roce 2007 v porovnání s rokem 2004 nedošlo, poruchu lze hodnotit jako těžkou, podmiňující uznání částečné invalidity.

Zejména s odkazy na uvedené závěry znaleckého posudku krajský soud žalobu opětovně zamítl.

Nejvyšší správní soud předně konstatuje, že neshledává nesprávným postup krajského soudu, který při hodnocení věci vycházel zejména ze znaleckého posudku Institutu. Ten totiž bezpochyby představuje pomyslný vrchol v soustavě orgánů a znalců působících v oblasti posudkového lékařství. Právě proto uložil Nejvyšší správní soud krajskému soudu povinnost ustanovit jej znalcem v přezkoumávané věci, neboť mezi do té doby vypracovanými posudky posudkových komisí a soudních znalců existovaly určité rozpory a pochybnosti. K jejich odstranění či objasnění měl posudek Institutu přispět. Nelze přehlédnout, že znalecký posudek Institutu je výsledkem odborného posouzení znaleckého kolektivu, který sestává nejen z posudkových lékařů, ale i z odborných lékařů specializovaných na medicínská odvětví, jichž je pro posouzení zdravotního stavu dotčené osoby třeba. Tak tomu bylo i v případě žalobkyně, kdy znalecký kolektiv kromě dvou posudkových lékařů tvořil ještě neurolog a psychiatr. Institut tedy představuje nejvyšší a uznávanou autoritu v oboru posudkového lékařství a tak je nutno nahlížet i na znalecké posudky jím vyhotovené.

V přezkoumávané věci je ze znaleckého posudku Institutu zřejmé, že měl k dispozici všechny shora citované znalecké posudky pořízené v rámci řízení o odnětí plného invalidního důchodu, a to ať v řízení před žalovanou, tak v řízení před krajským soudem. Disponoval kromě toho také zdravotnickou dokumentací žalobkyně z doby dřívější. Jednalo se například o dokumentaci z doby před přiznáním plného invalidního důchodu, tedy z doby před rokem 1992, výpisy ze zdravotnické dokumentace praktické lékařky MUDr. L. K., psychiatrické ambulance MUDr. P. Z., ordinace neurologické a pro bolesti hlavy a bolestivé stavy prof. MUDr. J. O., CSc. a o celou řadu lékařských nálezů z let 1991 až 2007. Správní spis obsahoval rovněž posudky provedené MSSZ Brno na základě zjišťovací lékařské prohlídky (14. 1. 1992) a kontrolních lékařských prohlídek (12. 1. 1993, 23. 12. 1993, 9. 12. 1994, 26. 11. 1996, 27. 1. 1998, 11. 1. 2001 a 14. 1. 2004).

Z uvedeného je zřejmé, že znalecký kolektiv byl s dosavadními závěry posudkových komisí a znalců ohledně zdravotního stavu žalobkyně dobře obeznámen a to včetně žalobkyní zdůrazňovaných posudků MSSZ Brno při opakovaných kontrolních prohlídkách. V souladu se zákonnými kritérii konstatoval, že při stanovení míry poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti je třeba určit, které zdravotní postižení je jeho rozhodující příčinou. A dospěl k závěru, že při dosavadních posouzeních (a to včetně posouzení v posudkových komisích MPSV), nebyla tato zásada řádně aplikována. Zdůraznil, že ačkoliv se opakovaně objevuje diagnóza atypických bolestí hlavy, resp. neuralgie trojklanného nervu, jsou subjektivní potíže žalobkyně mnohem pestřejší a uvedené diagnózy je jen obtížně vysvětlují.

Poukázal na to, že v řadě psychiatrických zpráv se objevuje jako diagnóza perzistující somatoformní bolestivá porucha a právě ji znalecký kolektiv po prostudování znalecké dokumentace označil za rozhodující příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu žalobkyně, neboť dobře vysvětluje i žalobkyní udávané subjektivní potíže. V souvislosti s tím poukázal zejména na skutečnost, že bolesti v oblasti hlavy se u žalobkyně projevily poprvé na podzim roku 1989, ale podle vyšetření psychiatra z 12. 2. 2010 se bolesti, zpočátku břicha, objevily již v souvislosti s koncem studia práv (žalobkyně promovala v roce 1983). Odborný lékař spojoval tyto bolesti s interpersonálními vztahy a to nejprve mezi žalobkyní a její matkou. Stejné bolesti se pak objevily asi 8 měsíců po nástupu do zaměstnání a byly i důvodem odchodu žalobkyně z profese, což ovšem bylo v souladu s jejím přáním.

K dosavadním posouzením, která považovala za rozhodující příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu atypické bolesti hlavy nebo oboustrannou neuralgii trojklanného nervu (viz např. žalobkyní zmiňovaný znalecký posudek doc. MUDr. Strnada, CSc.), se tak znalecký kolektiv nepřiklonil, neboť tyto diagnózy dle jeho názoru nevysvětlují ani subjektivní potíže, jak z oblasti psychické, tak i jiné bolesti, například pánevní při negativním gynekologickém nálezu, ani neschopnost zapojit se při vysokoškolském vzdělání do alespoň úlevového zaměstnání. Za rozhodující příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu stanovil perzistující somatoformní bolestivou poruchu s mírou poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti podle přílohy č. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb., kapitoly V, položky 4 c).

Dle názoru Nejvyššího správního soudu tak Institut podrobným způsobem objasnil, proč se odchýlil od diagnózy, která byla do této doby považována za hlavní příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu žalobkyně. Ačkoliv je z obsahu kasační stížnosti žalobkyně možno vysledovat, že tuto skutečnost shledala překvapivou, nutno konstatovat, že již v minulosti odborný lékař z oboru psychiatrie tuto diagnózu u žalobkyně konstatoval, jak uvedl znalecký kolektiv. Perzistující somatoformní bolestivá porucha tedy u žalobkyně diagnostikována byla, pouze nebyla považována za hlavní příčinu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Při formulaci uvedených závěrů vystoupila dle Nejvyššího správního soudu do popředí skutečnost, že znalecký kolektiv byl tvořen odborníky z různých medicínských odvětví. Pokud se žalobkyně dovolávala závěrů doc. MUDr. Strnada, CSc., nelze přehlédnout, že se jednalo o znalce z oboru neurologie, nikoliv psychiatrie. Právě v různorodosti a pestrosti složení znaleckého kolektivu lze spatřit důvody odlišného stanovení hlavní příčiny dlouhodobě

nepříznivého zdravotního stavu žalobkyně oproti do té doby převažujícím názorům. Dle Nejvyššího správního soudu tak krajský soud nepochybil, pokud závěry znaleckého posudku Institutu ohledně této otázky shledal logickými a dostatečně odůvodněnými a vycházel z nich, a to přes existenci řady lékařských zpráv a posudků, které za rozhodující považovaly jiné zdravotní postižení. Této kasační námitce tedy Nejvyšší správní soud přisvědčit nemohl.

Dostatečným způsobem se dotčený znalecký posudek vypořádal i s odpovědí na položenou otázku, tedy zda u žalobkyně došlo k datu vydání napadeného rozhodnutí ČSSZ Praha o odnětí plného invalidního důchodu, tj. ke dni 5. 4. 2007, ke zlepšení zdravotního stavu ve srovnání s rokem 2004 a pokud ano, v čem lze zlepšení zdravotního stavu spatřovat. Znalecký kolektiv konstatoval, že stejný stav byl v roce 2004 i v roce 2007, že ke zlepšení zdravotního stavu v roce 2007 v porovnání s rokem 2004 nedošlo. Žalobkyně považovala takovou odpověď na položenou otázku za příliš strohou a neodůvodněnou. Nutno však přihlédnout k tomu, že tento závěr nevyslovil znalecký kolektiv izolovaně. Naopak navazoval právě na popis zdravotních problémů stěžovatelky, na stanovení hlavní příčiny jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu a na závěr, že uznání plné invalidity žalobkyně v roce 1992 nutno hodnotit jako posudkové nadhodnocení. V souvislosti s těmito aspekty se tak závěr znaleckého posudku, že zdravotní stav stěžovatelky se v období let 2004 až 2007 nezlepšil a byl stále stejný, jeví srozumitelným, odůvodněným, logickým a pochopitelným.

Totéž lze konstatovat i ohledně jeho závěru o posudkovém nahodnocení zdravotního stavu žalobkyně v roce 1992. Pokud se žalobkyně odkazovala na závěry vyslovené Nejvyšším správním soudem v jeho rozsudku ze dne 2. 4. 2009, č. j. 3 Ads 17/2009 - 110, že tvrzení o posudkovém omylu nemá bez dalšího oporu v posudkovém spise, pak dlužno konstatovat, že při tehdejším stavu posudkového spisu tomu tak skutečně bylo. Znalecký posudek Institutu odůvodnil svůj závěr, že uznání plné invalidity u žalobkyně v roce 1992 je nutno hodnotit jako posudkové nadhodnocení, existencí určitých diagnostických rozpaků a neúspěchem dosavadní léčby. Refrakternost na léčbu není dle jeho názoru způsobena závažností stavu, ale tím, že k léčbě není přistupováno kauzálně. Neúspěch léků proti bolesti lze vysvětlit tím, že ty nejsou u somatoformní bolestivé poruchy indikovány. Naopak základním přístupem je aplikace antidepresiv, zejména však komplexní psychoterapeutický přístup. Tuto léčbu však žalobkyně nedostala. Takto odůvodněné závěry o posudkovém omylu dle Nejvyššího správního soudu obstojí i ve vztahu k ostatním důkazům obsaženým v posudkovém spise a to včetně závěrů obsažených ve znaleckém posudku MUDr. Noska, znalce z oboru posudkového lékařství, který posudkové nadhodnocení v případě žalobkyně vyloučil. Nejvyšší správní soud se v tomto směru ve shodě s krajským soudem rovněž přiklání s ohledem na již zmiňovanou odbornou autoritu znaleckého kolektivu ke shora uvedeným závěrům znaleckého posudku Institutu. Ostatně nelze přehlédnout, že se opět nejedná o závěry překvapivé, ke stejným došla i posudková komise MPSV v Hradci Králové (viz její doplňující posudek z 9. 4. 2008). Žádný z posudkových orgánů či znalců, ať už dospěl k jakémukoliv závěru, pak nepovažoval podklady pro posouzení zdravotního stavu žalobkyně v roce 1992 za nedostatečné. Ani stížní námitky zpochybňující závěry ohledně této problematiky tedy Nejvyšší správní soud důvodnými neshledal.

Nejvyšší správní soud se bedlivě seznámil s jednotlivými nesouhlasnými stanovisky žalobkyně reagujícími na závěry znaleckého posudku Institutu. Ať už se týkaly bolestí břicha v roce 1983, vztahů s její matkou nebo studia. Na rozdíl od závěrů znaleckého posudku těmto skutečnostem nepřikládala žalobkyně ve vztahu ke svým zdravotním problémům žádný zásadní význam. Jedná se však o názory ryze subjektivní, které dle Nejvyššího správního soudu objektivní a odůvodněná stanoviska znaleckého posudku Institutu zpochybnit nemohou. Stěžovatelka také uvádí, že psychiatrickou léčbu absolvovala, ale bez výsledků, stejně jako že antidepresiva užívala a užívá, ke zlepšení jejího zdravotního stavu to ovšem rovněž nevede. Nejvyšší správní soud odkazuje zejména na závěr znaleckého kolektivu, že žalobkyni se dosud nedostalo komplexního psychoterapeutického přístupu, ve který zejména vkládal naději při léčbě. Je nepochybné, že stěžovatelka absolvovala řadu psychiatrických vyšetření, o nich ostatně měl znalecký kolektiv ze zdravotnické dokumentace dobrý přehled. Pokud ovšem dospěl k závěru, že dosavadní léčba žalobkyně onen komplexní psychoterapeutický přístup nepředstavovala, nepovažuje Nejvyšší správní soud za správný (a už vůbec ne odůvodněný) postoj žalobkyně, která takový závěr *a priori* odmítá a neguje. Zvláště za situace, kdy se dle subjektivních pocitů žalobkyně, kterým Nejvyšší správní soud nemá důvod nevěřit, situace nelepší a bolesti neustupují.

Nejvyšší správní soud závěrem v obecné rovině připomíná, že správní rozhodnutí o nároku na invalidní důchod je závislé především na odborném lékařském posouzení. Při přezkumu takového rozhodnutí neposuzuje soud věcnou správnost posudku, neboť k tomu nemá potřebné odborné znalosti. Zdravotní stav a pracovní schopnost občanů pro účely přezkumného řízení soudního ve věcech důchodového pojištění posuzuje podle § 4 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. Ministerstvo práce a sociálních věcí, které za tím účelem zřizuje jako své orgány posudkové komise. V případě potřeby může soud ustanovit za uvedeným účelem soudního znalce. Posudek posudkové komise či znalce soud hodnotí jako každý jiný důkaz podle zásad upravených v § 77 odst. 2 s. ř. s., avšak s ohledem na mimořádný význam v tomto řízení bývá tento posudek důkazem rozhodujícím v případech, kdy z hlediska své celistvosti a přesvědčivosti nevzbuzuje žádných pochyb, a nejsou-li tu ani žádné jiné skutečnosti nebo důkazy, kterými by správnost posudku mohla být zpochybněna. Požadavek úplnosti a přesvědčivosti kladený na tyto posudky spočívá pak v tom, aby se komise či znalec vypořádali se všemi rozhodujícími skutečnostmi, především s těmi, které posuzovaný namítá, a aby své posudkové závěry náležitě odůvodnili. Z posudku musí být zřejmé, že zdravotní stav posuzovaného byl komplexně posouzen na základě úplné zdravotnické dokumentace i s přihlédnutím ke všem jím tvrzeným obtížím, aby nevznikly pochybnosti o úplnosti a správnosti klinické diagnózy. V posudku musí být dále uvedeno, zda zjištěný zdravotní stav zakládá dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav a pokud ano, které zdravotní postižení bylo vzato za jeho rozhodující příčinu. Právě tyto skutečnosti byly kasační stížností napadeny. Uvedeným požadavkům dle Nejvyššího správního soudu znalecký posudek Ústavu posudkového lékařství – Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví ze dne 26. 4. 2001 vyhovuje. Proč se k závěrům, v němž obsaženým přiklonil, přestože byly v rozporu (navíc někdy pouze částečném) s některými dalšími důkazy založenými v soudním spise včetně posudků posudkových komisí a znalců, Nejvyšší správní soud shora odůvodnil.

Rozsudek Krajského soudu v Brně ve výrocích I. a II. proto netrpí nezákonností, ani řízení předcházející jeho vydání vadami, z důvodů vymezených v § 103 odst. 1 písm. b) či d) s. ř. s., jak namítala stěžovatelka Z úřední povinnosti pak nebyly zjištěny ani vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s.

Totéž ovšem nemohl Nejvyšší správní soud konstatovat ohledně výroku III. napadeného rozsudku Krajského soudu v Brně. V něm krajský soud zavázal žalobkyni povinností zaplatit České republice – Krajskému soudu v Brně na nákladech řízení za vyplacené odměny znalcům částku 42 069 Kč do šedesáti dnů od právní moci rozsudku.

Dle § 60 odst. 4 s. ř. s. má stát proti neúspěšnému účastníkovi právo na náhradu nákladů řízení, které platil, není-li tento účastník osvobozen od soudních poplatků. Krajský soud správně postřehl, že soudní řízení v dané věci bylo od soudního poplatku osvobozeno věcně [§ 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb.], od soudního poplatku tedy nebyla ze zákona osvobozena osobně žalobkyně. Za této situace ovšem bylo s ohledem na shora citované ustanovení § 60 odst. 4 s. ř. s. jeho povinností zkoumat, zda u žalobkyně nejsou splněny zákonné předpoklady pro osvobození od soudních poplatků ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s. Ze soudního spisu ani z odůvodnění napadeného rozhodnutí však není patrno, že by tak krajský soud postupoval. Přitom žalobkyně popsala v kasační stížnosti svoji sociální, výdělkovou a majetkovou situaci tak, že naplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků v jejím případě vyloučit rozhodně nelze. V dalším řízení bude tedy povinností krajského soudu zjistit, zda tomu tak skutečně je či nikoliv. Pokud by žalobkyně zákonné podmínky pro osvobození od soudních poplatků splnila, nemohl by ji krajský soud uložit povinnost náhrady nákladů řízení vzniklých státu dle § 60 odst. 4 s. ř. s. Náklady řízení placené státem, tedy vyplacené odměny znalců za vypravování znaleckých posudků, by v takovém případě nesl stát.

Protože kasační stížnost neshledal důvodnou v meritu věci, k níž se vztahuje výrok I. napadeného rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 2. 6. 2011, č. j. 41Ad 40/2010 - 237, kterým zamítl žalobu proti předmětnému rozhodnutí žalované, Nejvyšší správní soud kasační stížnost do výroku I. tohoto rozsudku zamítl (§ 110 odst. 1 in fine s. ř. s.). Současně také zamítl kasační stížnost ve vztahu k výroku II. citovaného rozsudku, kterým žádnému z účastníků nebyla přiznána náhrada nákladů řízení. Výrok o nákladech řízení je totiž výrokem závislým na výroku týkajícím se merita věci. Pokud krajský soud rozhodl o nákladech řízení s ohledem na shora uvedený výsledek řízení o žalobě, postupoval plně v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s.

Jiná situace nastala u výroku III. kasační stížností napadeného rozsudku. Z důvodů shora uvedených dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že jeho vydání předcházelo procesní pochybení ze strany krajského soudu. Pro tuto vadu řízení proto Nejvyšší správní soud v souladu s § 110 odst. 1 větou prvou s. ř. s. musel uvedený výrok zrušit a věc vrátit v jeho rozsahu krajskému soudu k dalšímu řízení. V něm bude krajský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

Protože Nejvyšší správní soud zamítl kasační stížnost do výroku o meritu věci i do výroku o nákladech řízení o žalobě, musel rozhodnout také o nákladech řízení o kasační stížnosti a to bez ohledu na skutečnost, že zrušil výrok III. napadeného rozsudku a v tomto rozsahu věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. V něm se totiž bude krajský soud

zabývat s ohledem na rozsah zrušeného výroku již pouze otázkou náhrady nákladů řízení proti neúspěšnému účastníkovi, které platil stát, ve smyslu § 60 odst. 4 s. ř. s., nikoliv otázkou náhrady nákladů řízení mezi účastníky navzájem.

Protože žalobkyně coby stěžovatelka nedosáhla v řízení o kasační stížností ohledně merita věci procesního úspěchu, nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 120, § 60 odst. 1 s. ř. s.). Pokud jde o žalovanou, pak ta úspěch ve věci měla, ale ze zákona jí právo na náhradu nákladů nenáleží (§ 60 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 26. dubna 2012

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu